

College van Gedeputeerde Staten
van Noord-Brabant
Postbus 90151
5200 MC 's-HERTOGENBOSCH

Datum: 23 februari 2016

Kenmerk: 10084

Onderwerp: Advies over Actualisatie Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood (UBA)

Geacht college,

Op uw verzoek (brief d.d. 2 februari 2016, CS181463/3904163) reflecteren de drie provinciale adviesraden onder de noemer BrabantAdvies op de actualisatie van de Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood 2020 (UBA 2020). Vanwege de krappe tijdsspanne beperken wij ons in dit advies tot de hoofdlijnen.

Algemene reactie

Stip op de horizon

BrabantAdvies spreekt haar waardering uit voor de ambitie van de provincie om met de actualisering van de Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood 2020 een stip op de horizon te zetten. Ook de manier waarop dit wordt uitgevoerd, door middel van de 6 pijlers, spreekt ons aan. In algemene zin vragen wij wel aandacht voor de balans tussen nieuw beleid, gericht op innovaties, en bestaand beleid, gericht op handhaving en het aanpakken van overlast, dat evenzeer van belang blijft. In de UBA 2020 wordt aan beide zaken aandacht besteed, maar de focus ligt vooral op nieuwe concepten, innovaties en verbindingen. Aanbevolen wordt daarbij vooral de aandacht te richten op de kansen voor veranderingen op langere termijn, de zgn. systeeminnovaties. Verder wordt meer duidelijkheid gevraagd over het bedieningsgebied van de Brabantse agrofood; is dat de hele wereld of ligt de focus op de Noordwest-Europese markt? En hoe is de oriëntatie ten opzichte van andere regio's?

Haalbare ambities en termijnen

De beschreven ambities voor de korte termijn tot 2020 zijn hoog, maar ze worden door de drie raden onderschreven. Kritische vraag is wel of de vele ambities haalbaar zijn, zowel qua beschikbare middelen als in tijd. Denk bijvoorbeeld aan de ambitie om te komen tot een emissieloze landbouw. Dergelijke transitie vergen immers veelal langere termijnen (10 à 15 jaar), ook omdat rekening moet worden gehouden met investeringstermijnen waaraan individuele ondernemers zijn gebonden. In het algemeen wordt aanbevolen in deze een zorgvuldig verwachtingenmanagement te voeren. Ons advies is voorts om de ambities voor de langere termijn (bijv. 2030) te beschrijven en dan vervolgens aan te geven welke tussenstappen tussen 2016 en 2030 gezet dienen te worden. Geef voor alle ambities en projecten concreter aan wat de doelen zijn en maak deze haalbaar en meetbaar. In het bijzonder de ambities over gezondheid, die onvoldoende resultaatgericht zijn geformuleerd.

Programmatische aanpak/ Governance

Positief is ook dat met deze actualisatie UBA wordt ingezet op een sterk programmatische, kaderstellende en processturende aanpak in plaats van een projectencarroussel. De provincie kiest in haar eigen rol sterk voor het verbinden, ook met de diverse andere beleidsterreinen en tussen de verschillende schaalniveaus (multilevel governance). Wat wij belangrijk vinden, is dat de provincie ook kiest voor een processturende rol, want dit transitieproces vraagt om een stevige sturingsstructuur en niet om een terugtrekkend middenbestuur. Anderzijds wordt een subtiele vorm van governance gevraagd. De provincie moet niet als enige trekker gaan optreden, zij dient duidelijk te zijn in haar rol

en deze af te stemmen met gemeenten. Daarnaast is er de eigen verantwoordelijkheid van de sector en de ketenpartners, ieders rol en betrokkenheid moet hierbij duidelijk zijn. Duidelijkheid is ook gewenst over de rol van AgrifoodCapital en over de rol van het urgentieteam of de betrokkenheid van de burgers. Ook pleiten wij voor meer duidelijkheid met aanpalende velden. Geef bijvoorbeeld aan hoe duurzaamheid, circulaire economie en de omgevingsvisie een rol spelen in de transitie van een landbouw- naar een voedselstrategie. En ook de relatie met een visie op de aantrekkelijkheid van het platteland en herbestemming van agrarische locaties (VAB's) is relevant. Hierin dienen zaken als schaalvergroting, demografie, nieuwe verdienmodellen rond wonen, werken, zorg, energie, leegstand en voorzieningenniveau een plaats te krijgen.

Toekomstperspectief afhakers

Wij onderkennen dat, als gevolg van sterk veranderende marktomstandigheden en nieuwe productie-eisen, veel bedrijven zullen moeten afhaken. Dit zal onder meer leiden tot werkloosheid in de agrosector. Meer in het algemeen vraagt het aandacht voor ondernemers die in de knel zitten. In dat opzicht vinden wij het uitvoeringsprogramma te mager, er zal met name meer aandacht moeten komen voor het bieden van perspectief voor de afhakers. Vooral het aanpassen van regelgeving, het geven van een financiële impuls (bijvoorbeeld fondsvorming) en het scheppen van kansen voor nieuw ondernemerschap zijn belangrijk. Ook een stimulerend beleid, gericht op nieuwe initiatieven van onderop. Wij verwijzen in deze naar een actueel advies van BrabantAdvies getiteld 'Anders samenwerken aan werklocaties'¹. Daarin wordt onder meer ook aandacht besteed aan de herbestemming van Vrijkomende Agrarische **Bebouwing** (VAB's) met als signaal dat 'plannen van onderaf' veelal stuklopen op een technisch planologische benadering waar juist een sociaal-maatschappelijke benadering nodig is.

Referentiekader

Het in juli 2015 uitgebrachte, gezamenlijke briefadvies getiteld 'Duurzame landbouw en voedselproductie'² dient voor voorliggende reactie als referentiekader. Hierin werden de volgende zes adviezen - geformuleerd als vragen en kansen - gegeven.

- 1) Is er een gedeelde visie op de toekomst?
- 2) Uitgaan van een Brabantse voedselstrategie in plaats van een landbouwstrategie?
- 3) Zoek naar de gezamenlijke waarden van de stakeholders in de Brabantse voedselstrategie.
- 4) Innovaties als sleutelbegrip: naar een roadmap?
- 5) Onderzoek hoe het vertrouwen van de verschillende stakeholders zowel binnen als buiten de keten verhoogd kan worden.
- 6) Naar een nieuw Verbond van Den Bosch?

We zien deze adviezen zeker terugkomen in de actualisatie van de UBA. Hieronder hebben we per advies gekeken naar welke punten nog uitgebreider zouden kunnen terugkomen in de UBA.

1. Is er een gedeelde visie op de toekomst?

Er zijn door GS stippen op de horizon gezet met het transitieverhaal 'Dit zijn wij: Brabant' en het einddoel 'Brabant Quality' voor de intensieve veehouderij. Hoewel we de indruk hebben dat dit op hoofdlijnen spoort met de visie in de sector dient de 'stip op de horizon' duidelijker te worden beschreven. Er lijken discrepanties te zitten tussen bijvoorbeeld enerzijds 'innovatief en betere verdienmodellen' (vaak gepaard gaand met schaalvergroting) en anderzijds familiebedrijven die passen in de omgeving. De beschrijving van de pijler 'heldere kaders' dient hierop duidelijker aan te sluiten. Ook dient hierbij beschreven te worden hoe bedrijven die niet meekunnen in de ambities van de landbouw, worden begeleid naar omschakeling of stoppen van het bedrijf. We verwijzen hierbij naar het recente advies van BrabantAdvies/Provinciale Raad voor de Leefomgeving en SER Brabant

¹ BrabantAdvies/ Sociaal-Economische Raad (SER) Brabant & Provinciale Raad voor de Leefomgeving (2016) *Anders samenwerken aan werklocaties. Van kwantitatieve ruimtetoedeling naar het faciliteren van economische en maatschappelijke dynamiek*. Deze uitgave is digitaal op te vragen via info@brabantadvies.com

² BrabantAdvies (2015) *Duurzame landbouw en voedselproductie*. Uitgave op naam van Provinciale Raad Gezondheid, Provinciale Omgevingscommissie & Sociaal-Economische Raad (SER) Brabant. Deze uitgave is digitaal op te vragen via info@brabantadvies.com

met als titel 'Anders samenwerken aan werklocaties' over herbestemming van agrarische locaties en de wenselijke benadering van 'sociale innovatie'.

2. Uitgaan van een Brabantse voedselstrategie in plaats van een landbouwstrategie?

De aanbeveling om sterker uit te gaan van een voedselstrategie zien wij deels terug, met name in de tactisch-operationele agenda (verbinden & aanjagen, innovatie). Dit mag sterker worden aangezet. Wij missen de cruciale rol van de consument. Het consumentengedrag wordt beïnvloed door vele factoren, zie hiervoor de handreiking 'Van kiloknaller naar een onsje minder' van BrabantAdvies³, die nader ingaat op het keuzegedrag van consumenten. We onderstrepen overigens de visie dat Noord-Brabant niet voor de hele wereld hoeft te produceren maar dat het zwaartepunt komt te liggen op het brengen van kennis en kunde. Wij adviseren daarbij het volgende. Werk hierbij uit welke kennis en kunde, door wie en hoe deze als product gaat worden neergezet. Beschrijf het ideale voedselsysteem en de bijbehorende productievormen en soorten landbouw. Betrek hierbij ook de discussie over de verschuiving van dierlijke eiwitten naar meer plantaardige eiwitten en de kwetsbaarheid van natuurlijke hulpbronnen.

3. Zoek naar de gezamenlijke waarden van de stakeholders in de Brabantse voedselstrategie.

Het op zoek gaan naar de gezamenlijke waarden komt impliciet terug in de UBA. Onder de ambities worden zowel waarden vanuit people, planet en profit genoemd. Het is positief dat in het beleid naast economie ook gezondheid, maatschappelijk draagvlak en milieu een sleutelrol krijgen toebedeeld. We zien echter wel dat deze laatste ambities nog niet volledig zijn omgezet in concrete doelen. We pleiten voor een betere balans tussen de drie p's. Hierbij is het belangrijk dat niet alleen de provincie, maar ook de andere stakeholders zich bewust zijn van en zich inzetten voor een dergelijke balans.

4. Innovaties als sleutelbegrip: naar een roadmap?

In het briefadvies van juli 2015 pleit BrabantAdvies voor het centraal stellen van innovatie. We zien dat nadrukkelijk terug. In de actualisatie van de UBA wordt innovatie niet alleen beperkt tot de pijler 'innovatie', maar ook de andere pijlers zien innovatie als een sleutelbegrip. Hierbij missen we nog wel expliciete aandacht voor financiële en met name voor sociale innovaties. Technologische en sociale innovaties zijn twee zijden van dezelfde medaille. Immers, nieuwe concepten of technieken zullen alleen de huidige vervangen als deze gedragen worden door boeren, burgers en andere stakeholders. Voorts zou deze pijler extra aandacht moeten besteden aan radicale systeeminnovaties in de keten, omdat ze kunnen zorgen voor de versnelling van het transitieproces. Tot slot is bij de pijler 'innovatie' de relatie met de pijler 'heldere kaders' zeer belangrijk. Transitie en innovaties kunnen immers niet worden versneld wanneer de regelgeving hierop achterblijft of zelfs het huidige systeem in stand houdt.

5. Onderzoek hoe het vertrouwen verhoogd kan worden.

Het herstel van vertrouwen, enerzijds tussen de partners in de keten en anderzijds tussen de sector en de omgeving, is voor de provincie de leidraad voor de transitie naar Brabant Quality. Opvallend is dat de burger als participant weinig wordt genoemd, terwijl deze essentieel is in het zoeken naar evenwicht met de omgeving. BrabantAdvies adviseert om de burger expliciet te betrekken in de beleidscyclus middels het IRGC (International Risk Governance Council)⁴ model. Zie voor 'risicoperceptie van burgers' ook de handreiking van de Provinciale Raad Gezondheid: Risicocommunicatie veehouderij (2014)⁵.

In de UBA beschreven ambitie 'gezondheid' staat dat "bewoners van het agrarisch gebied niet mogen worden gehinderd door zaken die hun gezondheid kunnen bedreigen". In de uitwerking van de projecten wordt dit niet concreet teruggezien en uitgewerkt. Leg hiervoor ook verbinding met de beleidsambtenaar 'gezondheid' van de provincie. Onder 'One Health' aanpak dient het Brabants

³ BrabantAdvies/Provinciale Raad Gezondheid (2015) *Van kiloknaller naar een onsje minder*. Uitgave op naam van Provinciale Raad Gezondheid. Deze uitgave is digitaal op te vragen via info@brabantadvies.com

⁴ <http://www.irgc.org/risk-governance/irgc-risk-governance-framework/>

⁵ Provinciale Raad Gezondheid (2014) Factsheet Risicocommunicatie. 's-Hertogenbosch: Provinciale Raad Gezondheid. Deze uitgave is digitaal op te vragen via info@brabantadvies.com

Kennisnetwerk Zoönosen te worden toegevoegd waar reeds vijf jaar wordt samengewerkt tussen humane en veterinaire deskundigen. Daarnaast dient het onlangs opgerichte 'Netherlands Center for One Health' (NCOH) te worden toegevoegd onder 'projecten gezondheid'. Verder wil BrabantAdvies aanbevelen dat onder 'overlast aanpakken' de reeds gevoerde dialogen worden geëvalueerd op effecten, succes- en faalfactoren.

6. Naar een nieuw Verbond van Den Bosch?

De opgaven waar Brabant voor staat zijn groot. De Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood 2020 omvat meer dan een 'gewone' actualisering. Het gaat vooral om het op nieuwe en ambitieuze wijze bundelen van de ambities van partners in de keten. Wij adviseren dit als momentum aan te grijpen voor een nieuw 'Verbond van Den Bosch' met de explicitering van twee nieuwe doelen: ten eerste het realiseren van gezamenlijke doelstellingen van de ketenpartijen en de retail en ten tweede het regelen van concrete betrokkenheid van de burger en consument. Wellicht zijn er interessante verbindingen te maken met het werk van de 18 februari jl. door staatssecretaris Van Dam geïnstalleerde landelijke commissie 'Toekomst veehouderij' onder leiding van Ed Nijpels. De opdracht van de commissie is te komen met concrete voorstellen voor acties en maatregelen voor betrokken partijen, die bijdragen aan een verdere verduurzaming van de intensieve veehouderij in ecologisch, sociaal en economisch opzicht. Dit moet bijdragen aan een betere maatschappelijke inbedding van de intensieve veehouderij. Hiermee wordt volgens de staatssecretaris een vervolg gegeven aan het advies 'Al het vlees duurzaam in 2020' van de commissie Van Doorn. Dit sluit aan bij ons voorstel om het 'Verbond van Den Bosch', wellicht anders genaamd, nieuw leven in te blazen.

Tot slot

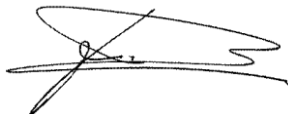
Het is belangrijk en lovenswaardig dat de provincie met deze actualisatie UBA een cultuuromslag wil maken van problemen naar kansen. Dat is een belangrijke voorwaarde voor echte verandering. De boer is niet langer probleemverschaffer maar wordt nu vooral ook als oplosser van het probleem gezien.

In onderhavig advies hebben wij ons beperkt tot een reflectie op hoofdlijnen. BrabantAdvies blijft in het vervolgtraject graag beschikbaar voor nadere advisering. Dit eventueel op instigatie van uw college. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met mevrouw Marlie van Santvoort: mvansantvoort@brabantadvies.com

In het vertrouwen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd,

hoogachtend,

dr. F.A. Petter
voorzitter BrabantAdvies, tevens voorzitter Provinciale Raad Gezondheid

mede namens:
prof. ir. E.S.M. Nelissen
voorzitter Sociaal-Economische Raad (SER) Brabant

en

drs. P.L.B.A. van Geel
voorzitter Provinciale Raad voor de Leefomgeving

C.c.: A. Broekema, G. ter Hart, U. Henkel